

TÜRKİYE'DE ÂŞIK EDEBİYATI ÖĞRETİMİ: SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ *

TEACHING OF MINSTREL LITERATURE IN TURKEY: ISSUES AND SOLUTIONS

Cafer ÖZDEMİR*
Ömer SARAÇ**

Özet

Âşık edebiyatı, İslam öncesi dönemden günümüze kadar geçen süre içerisinde bir devamlılık arz eder ve bu bağlamda geleneksel olarak vasıflandırılır. Türk toplum yaşantısıyla özdeşleşen bu edebiyat, aynı çatı altında yaşayan fertlerin duygularının ifadesi, kültürel kodların yaşatılması ve geleceğe aktarılması, ayrıca millet şuurunun oluşması gibi önemli fonksiyonlar üstlenmiştir. Buradan hareketle sınırların ortadan kalkıp kültürel çeşitliliğin azaldığı bir dünyada Âşık edebiyatının usta ellerde yaşatılması kadar, bu edebiyata ilgi duysun veya duymasın bir milletin tüm fertlerine öğretilmesi ve bu konuda kültürel bellekte bir farkındalık oluşturulması büyük önem arz etmektedir.

Çalışmamızda ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında Âşık edebiyatının öğretimi/öğretim yöntemleri üzerinde durduk. Yeni yöntemlerin neler olduğunu, yapısalcı yaklaşıma göre nasıl bir öğretim yöntemi belirlenmesi gerektiğini tespit ettik. Ayrıca mevcut öğretim programlarını ve ders dışı faaliyetleri de gözden geçirerek Âşık edebiyatının Türkiye'deki öğretimini değerlendirdik. Sonuçta bu edebiyatın gereği gibi öğretilmediğini, öğretim programlarında yeterince yer almadığını, uygun öğretim materyalleri hazırlanmadığını belirledik. Bu yüzden Âşık edebiyatının, yeni yöntemlerle toplumun geleceğini inşa edecek olan bireylere benimsetilmesi gerekir.

Anahtar kelimeler: Kültürel Bellek, Âşık Edebiyatı, Gelenek, Aktarım, Öğretim.

Abstract

Minstrel literature has been continuing from pre-Islamic period to our day and within this context, it is classified as traditional. This literature, which is identified with Turkish social life, has undertaken important functions such as the expression of the feelings of individuals living under the same roof, conserving cultural codes and transferring these to the future and forming a national conscience. From this point of view, it is of great importance to teach Minstrel literature to all the individuals of a nation whether they are interested in this literature or not and to create an awareness about this in social memory as well as keeping Minstrel literature alive in master hands in a world where borders have vanished and cultural variety has decreased.

In our study, teaching/the methods of teaching of Minstrel literature in secondary and higher education institutions were dwelt upon. New methods were identified and the kind of teaching method that needs to be adapted according to structuralist approach was identified. In addition, the teaching of Minstrel literature in Turkey was

* Bu makale 15-17 Ekim 2015 tarihleri arasında Erzurum Atatürk Üniversitesi ile Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı tarafından ortaklaşa düzenlenen "Değişim ve Dönüşüm Sürecinde Âşıklık Geleneği Bilgi Şöleni"nde sunulan "Âşık Edebiyatı Öğretim Yöntemlerine Genel Bir Bakış: Sorunlar ve Öneriler" adlı tebliğin genişletilmiş şeklidir.

* Yrd. Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, cafer.ozdemir@omu.edu.tr / Assist. Prof. Dr., Ondokuz Mayıs University, Faculty of Education, Turkish Teaching Department, cafer.ozdemir@omu.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, omer.sarac@omu.edu.tr / Assist. Prof. Dr., Ondokuz Mayıs University, Faculty of Science and Letters, Turkish Language and Literature Department, omer.sarac@omu.edu.tr

evaluated by reviewing the existing teaching programs and extracurricular activities. As a conclusion, it was found that this literature is not taught properly, it is not included enough in teaching programs and suitable teaching materials are not prepared. Thus, new methods should be used to make individuals who will build the future adapt Minstrel literature.

Keywords: Cultural Memory, Minstrel Literature, Tradition, Transfer, Teaching.

Giriş

Eğitim kavramı, bireyde toplumun beklentilerine uygun davranışlar, bilgiler, alışkanlıklar kazandırma şeklinde tanımlanabilir. Bu tanımda yer alan “toplum beklentileri” ifadesi üzerinde durulmalıdır. Öncelikle toplumu oluşturan ve kültürel kimliğe sahip bireyler, kendilerinin yerini alacak kişilerin toplumun kültürel dinamiklerini yaşatacak bilgi ve uygulamaya sahip olmasını ister. Bu yüzden doğumdan itibaren onlara sahip olduğu bilgi ve birikimleri aktarmaya çalışır. Fakat örgün eğitim olmadan bireyin bunu tam anlamıyla başarması mümkün değildir.

Çocukluktan itibaren verilen örgün eğitimde bireylere çeşitli bilgilerin yanı sıra belirli programlara uygun olarak kültür eğitimi de verilir. Bu eğitimde, ön sıralarda hiç şüphesiz ana dil dersleri ve edebiyat dersleri yer almaktadır. Adı geçen derslerde kültür tarihimizin değişik dönemlerine ait eserler vasıtasıyla Türk toplumunun kültürel unsurları bir kronoloji dâhilinde yeni nesillere aktarılmaktadır.

Kültür aktarımı olgusu, millî değerlerine sahip çıkan, bunları koruyan ve yaşatmaya çalışan bireyler yetiştirme konusunda önemli bir yere sahiptir. Hatta 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu içerisinde yer alan “Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları” incelendiğinde bu konuya önem verildiği görülür. Bu kanunun 1. maddesinde yer alan” Türk Milletinin millî, ahlakî, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren” kişiler yetiştirmek ifadesi doğrudan kültür aktarımını ilgilendirmektedir. Genel amaçların sonunda yer alan “kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak” (1739 Sayılı MEB Temel Kanunu) ibaresi milli eğitimin genel amaçlarından biri olarak ortaya konulmaktadır.

Bir edebiyat yapıtının toplumbilimsel, tarihsel ve kültürel boyutlar taşıdığı bilinir. Katmanlaşmış çok yönlü anlam ilişkisinin ortaya çıkarılmasında, eserin ortaya konulduğu toplumsal yapının, yazılış amacının ortaya konulması ve farklı okurlarca nasıl algılandığı ortaya konulmalıdır. (Göktürk, 1986: 7-8) Âşık edebiyatına bu bağlamda yaklaşılması, bu edebiyatın anlaşılmasına ve zenginliğinin farkına varılmasına yardımcı olacaktır.

Âşık Edebiyatı¹, yüzyıllar içerisinde süregelen geleneksel bir yapıya sahiptir ve köklerini eski Türk kültüründe buluruz. Bu yüzden kültürel unsurları bünyesinde bulundurması ve gelecek kuşaklara aktarımı bağlamında önemli malzemelere sahiptir. Umay Günay, kültürel değerlere sahip olma bakımından Âşık edebiyatının büyük bir zenginlik taşıdığını, milli kültür unsurlarının halk şairlerinin şiirlerine yansıdığını; toplumun sosyal gerçeklerinin ve ideal değerlerinin âşık perspektifinden ortaya konulduğunu ifade etmiştir (2009: 166). Türk milleti ile özdeşleşen bu geleneğin toplumun kültürel değerlerini taşıdığı ve bu çerçevede aktarıcı rol oynadığı gerçeği bu edebiyatın öğretiminde göz ardı edilmemelidir.

MEB Temel Kanunu içerisinde yer alan ve tüm eğitim kurumlarında bağlayıcılığı bulunan zorunluluklara rağmen istenilen hedeflere her zaman ulaşılamadığı görülür. Bunda öğretim programının yetersizliği, uygulayıcıdan kaynaklanan eksiklikler, öğrencinin ilgisizliği, yanlış yöntem ve tekniklerin kullanılması, teknolojinin yeterli derecede kullanılmaması, materyal eksikliği gibi etmenlerin rol oynadığı söylenebilir.

Bünyesinde İslam öncesi dönemden günümüze kadar getirilen sosyal hayatı, İslam dini ve tasavvuf öğretisini, büyük oranda Anadolu coğrafyasını barındıran Âşık edebiyatını anlatmak ve layıkıyla anlatabilmek büyük çaba gerektirmektedir. Gerçekten Türk kültürünün çok iyi tanınması, İslami ve tasavvufi öğelerin bilinmesi ve coğrafi olarak Anadolu'ya aşına olunması gerekmektedir. Badenin ne olduğunu bilmeyen, Hızır'ı tanımayan, rüyaları saçma görüntüler olarak algılayan, sazın sesiyle içi titremeyen, bakışlarını Anadolu'ya değil yabancı memleketlere çeviren insanlara bu edebiyatı sevdirmek elbette ki imkânsızdır. Âşık edebiyatı öğretimini sekteye uğratan bu nedenleri sıralayıp sorunların kökenine inmenin daha doğru olacağı kanaatindeyiz. Burada ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarındaki durum birlikte değerlendirilmiştir.

¹ Âşıklık Geleneği; işlerlikleri ve işlevsellikleri fazlaca değişmeyen; ancak Türk Dünyası'nın çeşitli coğrafyalarında adına ozan, şaman, kam, baksı/bahşı, âşık, halk şairi, jırav, akın, ırcı, kayçı vs. denilen yaratıcı ve icracı tiplerin tarihsel süreçte meydana getirdikleri kültürel ve sanatsal oluşumun Anadolu'daki adıdır. Türk Halkbilimi terimi olarak "âşık" ise; elinde sazı, dilinde sözü ile diyar diyar gezen, gittiği yerlerde irticalen şiirler söyleyen, karşılaştığı âşıklarla atışmalar yapan, halk hikâyeleri anlatan, kültür taşıyıcılığı ve ulaklık yapan, dili güzel kullanan, halkı belirli konularda zaman zaman uyaran icracı ve sanatçı tipidir. Âşıkların proto-tipi ise "ozan"lardır. (Şişman, 2015: 316)

II. Öğretim Programının Yetersizliği

Ortaöğretim kurumlarında okutulmakta olan “Dil ve Anlatım” ile “Türk Edebiyatı” dersleri Türk kültürünün geçmişten geleceğe aktarılmasında önemli bir yere sahiptir. Doğal olarak diğer derslere göre kültürel unsurları daha fazla bünyesinde barındırır. 2005 yılında bu dersler için hazırlanan öğretim programları incelendiğinde Türk edebiyatı dersinin dört yıllık eğitim sonunda öğrenciye kazandırılması amaçlanan kazanım sayısı 649’dur. Bu kazanımlardan sadece 15’inin “Âşık tarzı halk şiiri”ne ayrılması bu konuya fazla önem verilmediğini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Bu kazanımları şöyle sıralamak mümkündür:

1. İncelediği âşık tarzı halk şiirinden hareketle şiirin oluşmasına imkân veren zihniyeti belirler./2. Âşık tarzı halk şiirlerinin yapı özelliklerini çözümler./3. Mısra örgüsü, kafiye düzeni ve temasına göre âşık tarzı halk şiirlerini gruplandırır./4. Âşık tarzı halk şiirinin temasını bulur./5. Âşık tarzı halk şiirinin dil ve anlatım özelliklerini açıklar./6. Âşık tarzı halk şiirinin ahenk özelliklerini belirler./7. Halk şairleriyle kalem şairlerinin okuyucu ve dinleyiciyle iletişim tarzındaki farklılıkları açıklar./8. Halk şiirinin temelindeki anlayışı belirler./9. Halk şiirinde, kişisel olanla soyut olanın birleşmesinde halk beğenisinin rolünü örneklerle açıklar./10. Halk şairlerinin sözlü edebiyat geleneği ile ilişkisini belirler./11. Halk şairlerinin kendi eserleri yanında başka şairlerin eserlerini de naklettiklerini açıklar./12. Şiiri yorumlar./13. Âşık tarzında söylenmiş şiirleri, anonim, divan ve okuduğu günümüz şiirleriyle karşılaştırır./14. Şiirin hissettirdiklerini açıklar. /15. Şairin fikrî ve edebî yönü hakkında çıkarımlarda bulunur. (Türk Edebiyatı Öğretim Programı, 2011: 55) Bu kazanımlar değerlendirildiğinde Âşık edebiyatının temel özelliklerine değinilmediği görülür.

1896-1901 yılları arasında yaşayan Sevet-i Fünun’a 53; 1909-1912 yılları arasında sadece iki üç yıl varlığını sürdüren Fecr-i Ati Topluluğu’na 11 kazanım ayrılmışken, geçmişi binlerce yıl öncesine dayanan ve günümüzde yaşamını sürdüren Âşık edebiyatına 15 kazanım ayrılması çok manidardır. Bu durum aslında halk edebiyatına verilmediğini açıkça göstermektedir. Öğretim Programını Geliştirme Özel İhtisas Komisyonu’nda yer alan akademisyenlerin çoğunluğunun Yeni Türk edebiyatı alanında uzman olduğu göz önüne alınırsa sonuç hiç de şaşırtıcı olmayacaktır.

Türk Edebiyatı dersi öğretim programını incelediğimizde 22 maddeden oluşan genel amaçların 18 maddesinin doğrudan veya dolaylı olarak Âşık edebiyatı ile ilgili

olduğunu görürüz. Buna rağmen kazanımlarda Âşık edebiyatına fazla yer verilmemesi bu amaçlar ile kazanımların tam örtüşmediğini göstermektedir. Âşık edebiyatı ile doğrudan ilgili olan amaçları şöyle sıralamak mümkündür:

- 1.Edebiyatın kültürel ve tarihi olandan hareketle dille gerçekleşen bir güzel sanat etkinliği olduğunu kavramaları,
- 2.Edebi metinleri yapı, tema, dil anlatım ve anlam bakımından yazıldıkları dönemin zihniyetiyle ilişkilendirmeleri,
- 3.Ulusal ve evrensel değerlerin sanat eseri olan edebi metinlerde zenginleşerek varlıklarını nasıl sürdürdüklerini kavramaları,
- 4.Toplumsal hayatın ve her türlü bireysel değerın edebi metinlere nasıl yansıdığını belirlemeleri,
- 5.Zamanın akışına paralel olarak-en eski dönemden bugüne- Türk yaşama tarzını, düşüncesini, dil zevkini ve kültür hayatına özgü gelişmeleri edebi metinler çevresinde değerlendirmeleri,
- 6.Edebî metinlerden hareketle Türk kültür hayatının, tarihinin ve edebiyatının birbirinden ayrılmaz bir bütün oluşturduğunu kavramaları,
- 7.Edebi eserler çevresinde Türk insanının kültür, anlayış ve zevk bakımından gelişim sürecini kavramaları,
- 8.Başta sanat metinleri olmak üzere her türlü metinde ulusal ve evrensel kültür, düşünce ve zevk öğelerini belirlemek; bunlar arasındaki ilişkiyi kavramaları (Türk Edebiyatı Öğretim Programı: 2011:3-4).

Öğretim programları doğrultusunda ders kitapları hazırlanmaktadır. Programın önem vermediği bir kazanıma/konuya ders kitabının önem vermesi beklenemez. Yine ders kitaplarında hangi şairlere ne kadar yer verildiğini tespit etmek amacıyla 2015 yılında kullanılacak 9,10,11 ve 12. sınıf Türk edebiyatı ders kitaplarını inceledik. 12. sınıfta özel bir yayınevinin ders kitabı kullanılırken, 9,10 ve 11. sınıfta MEB'in hazırladığı ders kitapları kullanılmaktadır.

Yaptığımız inceleme sonucunda; 9. Sınıf Türk edebiyatı kitabında on bir âşığın adı geçmektedir. Erzurumlu Emrah, Gevherî, Köroğlu, Karacaoğlan, Âşık Veysel, Âşık Ömer, Dertli, Rusatî, Dadaloğlu olmak üzere dokuz şaire ait birer şiir bulunmaktadır. Yine Erzurumlu Emrah'a ve Dertli'ye ait ikişer mısra; Karacaoğlan'a ait iki farklı

dörtlük, Gevherî ve Dadaloğlu’na ait birer dörtlük bulunmaktadır. Bu kitapta ayrıca Kerem ile Aslı Hikâyesi’nin kısaltılmış örneği bulunmaktadır. 10. Sınıf Türk edebiyatı kitabında on iki şairin adı geçmektedir. Gevherî, Kayıkçı Kul Mustafa, Erzurumlu Emrah, Bayburtlu Celâli, Kağızmanlı Hıfzî, Âşık, Köroğlu, Karacaoğlan, Âşık Ömer, Seyranî olmak üzere dokuz şaire ait birer şiir bulunur. Ayrıca Levnî’nin Atalarsözü Destanı’na ait beş dörtlük, Pir Sultan Abdal’a ait iki dörtlük, Kayıkçı Kul Mustafa’ya ait iki dörtlük, Karacaoğlan’a ait bir ve üç dörtlük bulunur. Ayrıca Tahir ile Zühre Hikâyesi’nin kısaltılmış bir örneği mevcuttur. 11. sınıf ders kitabında sadece Âşık Veysel’in bir şiiri yer alır. 12. sınıfta ise Âşık Veysel, Karacaoğlan ve Ali İzzet Özkan’a ait birer şiir verilmiştir. (Geçmen, Bursalıoğlu: 2015) Bu metinlerin büyük çoğunluğunun örnek olarak yer almıştır. Üzerinde durulması gereken şiir sayısı beşi geçmez. Bu da kitapları hazırlayanların Âşık edebiyatını önemsemediklerini gösterir.

2015 yılında kabul edilen ve 2016-2017 eğitim öğretim yılında yürürlüğe girecek olan öğretim programına göre “tür ve beceri” odaklı bir yaklaşım benimsenmiş ve dil dersleri ile edebiyat dersleri Türk dili ve edebiyatı adı altında birleştirilmiştir. Bu programda kazanım sayısı azaltılmış ve üniteler ayrıntılı şekilde belirtilmiştir. Âşık edebiyatına yine onuncu sınıfta yer verilmiştir. Okuma becerisinde halk şiirinden seçilen bir koşma üzerinde Âşık edebiyatının nazım biçimi ve türleri hakkında bilgi verilmesi istenmiştir. Yazma becerisinde şekil özellikleri ve edebî sanatlar dikkate alınarak herhangi bir türde koşma yazma çalışması gerektiği ifade edilmiştir. Sözlü iletişim becerisinde ise öğrencilerin halk şiiri nazım biçimlerinde bir seçki yaparak şiir dinletisi hazırlamaları uygun görülmüştür. Ayrıca on ikinci sınıfta Cumhuriyet dönemine ait iki halk şiiri örneğinin incelenmesine yer verilmiştir. (MEB Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı, 2015) Yeni uygulanmaya konulacak öğretim programında da Âşık edebiyatı geleneği ve öğretimine fazla yer verilmediği görülür. 2009 yılında UNESCO’nun İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi’ne kayıtlanan, bu sayede milli bir değerimiz olduğu tescillenen bu geleneğin yaşatılması ve ülke genelinde yaygınlaştırılması zorunluluk haline gelmiştir. Bunun için ülkemizdeki sivil toplum kuruluşları ve resmi kurumlar üzerlerine düşen görevi yapmak zorundadır. Bunu uygun olarak geleneği yaşatma ve yeni yetişecek nesillere bunu öğretme bakımından Milli Eğitim Bakanlığı’nın daha dikkatli davranması gerekmektedir.

Üniversitelerde Âşık edebiyatının öğretimi daha profesyonel olarak yapılmaktadır. Ortaöğretim alanlarına öğretmen yetiştiren Türk Dili ve Edebiyatı ile Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi bölümlerinde Halk Edebiyatına Giriş ve Türk Halk Edebiyatı gibi zorunlu derslerin bulunması, bunun dört yıllık programa yayılması ve bu derslerin içeriğinin mevcut çerçeve içerisinde öğretim üyesi tarafından hazırlanması öğretimi daha etkin hale getirmektedir. Ders saati sayılarının yeterli olması, yetersizliği halinde yönetmeliklerin “Âşık Edebiyatı, Halk Şiirinde Tür ve Şekil, Halk Şiiri Metin Tahlili” gibi seçmeli derslerin açılmasına imkân tanınması öğretimdeki eksiklikleri büyük oranda gidermektedir. İlköğretim alanı olan ortaokullara öğretmen yetiştiren Eğitim Fakültelerinin Türkçe bölümleri bu konuda daha muzdariptir. Bir yıl içerisinde haftada iki saatle “Türk Halk Edebiyatı” dersi adı altında Âşık edebiyatı dâhil tüm konuların öğretimi beklenmektedir. Halk edebiyatının alanının genişliği göz önüne alındığında bunun imkânsızlığı ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla Türkçe öğretmeni adayları bu konuda daha az bilgiye sahip olmaktadır.

III. Uygulayıcıdan Kaynaklanan Eksiklikler

170

Resmî ve özel eğitim kurumlarında milli eğitimin genel amaçlarına göre öğretim programını uygulamakla görevli olan kişi öğretmendir. Yükseköğretim kurumları, bu ihtisas mesleğini icra edecek öğretmenleri yetiştirmekle görevlidir. Öncelikle öğretmen yetiştiren kurumlarda görevli akademisyenlerin öğretmenlik mesleğini çok iyi tanınması, öğretmenin okullarda neyi, nasıl yapacağını çok iyi bilmesi gerekir. Eğitim sistemini tanımayan, dışarıdan gören bir akademisyenden iyi bir öğretmen yetiştirmesi beklenmemelidir. Çünkü Âşık edebiyatının teorik kısmını öğretmen adayına anlatıp onu ezberletmekle idealist bir öğretmen profilinin yetişmesi imkânsızdır. Bu yüzden öğretmen adayı, henüz yükseköğretim kurumunda eğitimini almakta iken alan bilgisine vakıf olmalı, bunu nasıl kullanacağını da o alanın uzmanından öğrenmelidir. Dolayısıyla eğitimci, sadece konusunu öğreten değil, konuyu nasıl ve hangi araçlarla öğreteceğini de bilen insandır.

Yukarıda değindiğimiz gibi öğretmen yetiştiren kurumlarda akademik bilgi aktarımında sorun-Türkçe Bölümleri hariç- yaşanmamaktadır. Fakat bilginin hangi metotlar ve materyallerle, hangi öğretim yaşantıları içerisinde aktarılacağı büyük önem taşımaktadır. Öğretmen adayına bu beceriyi kazandırmak amacıyla materyal tasarımı ve özel öğretim yöntemleri dersleri verilmektedir. Fakat bu derslerin eğitim sistemini

tanımayan ve “öğretmeyi öğretme”nin farkında olmayan akademisyenlere tevdi edilmemesi gerekir. Çünkü öğretmen adayı bu derslerde alan bilgisinin nasıl aktarılacağına dair önemli tecrübeler yaşayacaktır. Ayrıca ders saatinin yeterli olmaması ve sınıfların kalabalık olması bu derslerde uygulama ve öğretim çalışmalarını sekteye uğratmaktadır. Bir öğrenciye en az bir ders saati ayrılmalıdır.

Edebiyat fakültelerinden mezun öğrencilere program gereği materyal tasarımı ve özel öğretim yöntemleri dersleri verilmez. Bu öğrenciler çeşitli eğitim fakültelerinde “Formasyon Eğitimi”ne tabi tutulurlar. Formasyon eğitiminde ders saatlerinin daha da az olması (56 saat) dersin içeriğinin öğretilmesini iki kat zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla ileride uygulayıcı konumunda olan öğretmen adayı, alan eğitimine hâkim olamadan eğitimini tamamlamaktadır.

Hâlihazırda Milli Eğitime bağlı okullarda “yapılandırmacı yaklaşım” merkezli bir eğitim benimsenmiştir. Bu yaklaşım öğrenciyi merkeze almakta ve öğrenmenin öğrencinin aktif çabalarıyla gerçekleştiğini savunmaktadır. Ayrıca öğrenme zihinsel işlemlerle ilgilidir ve zihinsel yapılandırmayı esas alır (Güneş, 2007: 32). Davranış kazandırmayı değil; düşünme, sorgulama, sıralama, karşılaştırma, anlama ve kendini ifade etme gibi üst düzey becerileri kazandırmayı hedeflemektedir. Öğretmen, uygulanmakta olan bu öğretim yaklaşımını ve bu yaklaşımın gereklerini iyi bilmelidir. Çünkü öğretim programları, ders kitapları, ders esnasında uygulanacak yöntem ve teknikler, kullanılacak materyaller yapılandırmacı yaklaşımın gerekleri doğrultusunda oluşturulur. Tüm uygulama örnekleri bu çerçevede dizayn edilir.

Yaklaşımların benimsenmesinde içinde bulunulan zamanın gerekleri, bilimsel çalışmalar da dikkate alınır. Bireyin aktif olduğu günümüz teknoloji çağında, davranış kazandırmayı esas alan ve öğrencinin pasif alıcı konumunda olduğu “Davranışçı” yaklaşımı sürdürmek imkânsızdır. Çünkü öğrenmeyle ilgili bilimsel çalışmalar da ortaya koymuştur ki birey yaparak ve yaşayarak öğrenmede hem bilgi ve becerileri kalıcı hale getirmekte hem de zihinsel becerilerini geliştirmektedir. Temelde bu yaklaşımın varlığını bilen öğretmen, dersin işlenişini buna göre düzenleyebilir. Fakat eski yaklaşıma göre yetiştirilen öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen hizmetiçi faaliyetlere katılarak ve araştırmalar yaparak yeni yaklaşımı ve gereklerini öğrenmeli, derslerini bu ekseninde düzenlemelidir.

Yeni yaklaşım, temel felsefesi ile Âşık edebiyatını sevdiren benimsetecek bir yaklaşımdır. Oysa öğretmenlik uygulaması için Samsun bölgesindeki okullara

öğrencilerimizi götürdüğümüzde bazı öğretmenlerin öğretim programını ve yeni yaklaşımları bilmediklerine şahit olduk. Eski yaklaşım tarzını ve yöntemlerini kullanmaya devam ettiklerini, öğrenciyi merkeze almadıklarını tespit ettik. Hâlbuki yeni yaklaşıma göre uygulama yapan öğrencilerimizin derslerinin öğrenci merkezli olduğunu, bu yüzden öğrencilerin eğlenerek daha çok şey öğrendiklerini; kısacası dersleri sevdiklerini gözlemledik.

Uygulayıcının bir diğer eksikliği ise kendi kültürel değerlerini tanımaması veya önemsememesidir. Bir toplumu ayakta tutan esas unsurun o toplumun kültürü olduğu bilinci, bu unsurlara yaklaşımı etkiler. Bu yüzden uygulayıcıda bu konuda bir farkındalık oluşturulması ve bu kültür unsurlarının içerisinde bulunması sağlanmalıdır. Üniversitelerin halkbilimi ve halk edebiyatı alanında çalışan öğretim üyeleri ve öğretim görevlileri Âşık edebiyatına karşı son derece duyarlıdır. Alana hâkim olan ve bunun önemini kavrayan bu bilim insanları, Âşık edebiyatının sadece teorik yönünü öğretmekle yetinmemeli, bunun yanında uygulama amacıyla gösterim ortamları hazırlamalıdır. Dolayısıyla bu alanda çalışan insanların da modern öğretim yöntemlerini bilmesi ve uygulama tecrübesi kazanması gerekmektedir. Günümüzde çok popüler hale gelen nitelikli bir “Eğiticilerin Eğitimi Sertifika” programına dâhil olmalıdır. Çünkü bir alanda uzman olmak ile bu alanın eğitim ilkelerine göre öğreticisi olmak farklı kavramlardır. Anlatabilmek ve sevdirmek, öğretme eyleminin ön koşulu durumundadır.

IV. Öğrencilerin İlgisizliği

Teknoloji çağı olarak kabul edilen 21. yüzyıl iletişimi ve bilgi aktarımını son derece kolaylaştırmıştır. Fakat yeni yetişmekte olan nesil; internet, akıllı telefonlar ve tabletler gibi teknolojik imkânlarla sahip olmalarına rağmen yalnızlaşmaktan ve kültürel ortamlardan uzaklaşmaktan kurtulamamıştır. Kültür unsurları birlikte yaşamayı, paylaşmayı zorunlu kılar ve ferde bir topluma ait olmanın hazzını yaşatır. Âşıklar meclisinde bulunmamış, düğünlerine iştirak etmemiş, doğum ölüm geleneklerini bilmeden yetişen, kendi oyunlarını oynamamış fertlerin Âşık edebiyatına da ilgisiz kalmaları yadırganmamalıdır. Bu yüzden ortaöğretim yıllarında aileler çocuklarını farklı kültür etkinlikleriyle tanıştırmalı, onları toplumun kültürüne aşina kılmalıdır. Gençler, âşıkların çalıp söylediği sazlı sözlü ortamlara götürülüp bu konuda ilgi uyandırılmaya çalışılmalıdır. Öğretmenler de öğrencilerini bu tür etkinliklere yönlendirmelidir.

Çocukluktan itibaren bol kazançlı mesleklerin itibarlı olduğu algısı ile büyüyen çocuk, doğal olarak okuduğu yükseköğretim programında da kültür unsurlarına önem vermeyecektir. Uygulayıcının donanımlı olması, etkin yöntemlerin kullanılması ve modern yöntemlerin seçilmesi gibi faktörler kültüre ilgisiz öğrencileri donanımlı hale getirmeye yetmeyecektir. Üniversitelerde yapılan eğlencelerde âşıkların programına katılan öğrenci sayısı son derece sınırlı iken, pop sanatçılarının konserlerine binlerce öğrencinin katıldığına şahit olmuşuzdur. Bu yüzden öğrenciler Âşık edebiyatının temel enstrümanı olan “saz” çalmaya yönlendirilmeli, bu sayede geleneği öğrenmesi sağlanmalıdır. İmkân ve yönlendirme eksiğinin ortadan kalkması bu yıllarda dahi öğrenciyi kültüre duyarlı hale getirebilir. Ayrıca öğrencinin yaparak yaşayarak öğreneceği ortamlar hazırlanmalıdır. Örneğin, teknolojik imkanlara sahip olan öğrencilere yaşayan bir âşığın hayat hikayesi belgesel olarak hazırlanabilir. Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde okuyan bir grup öğrenci burada yaşayan “Ozan Obalı”nın belgeselini çektiler. Bu tür uygulamalar hem belgeseli hazırlayanı hem de diğer öğrencileri motive edip kültürün içine çekebilir.

V. Yöntem ve Teknik Eksikliği/Yanlışlığı

Bilindiği gibi yöntem, amaca ulaşmada izlenilecek yol, usul ve sistem olarak tanımlanır (Türkçe Sözlük, 2011: 2612). Eğitimde ulaşılmak istenen hedefler vardır. Bu hedeflere ulaşmak için en etkili, en doğru ve en modern yöntemleri seçmek gerekir. Yöntemlerin bilinmesinin yanında uygulama konusunda da deneyim sahibi olunması gerekir. Eğitim sisteminde, kabul edilen yaklaşımın prensiplerine uygun olarak yöntemler belirlenir. Bu yüzden öğretmen yetiştiren kurumların, eğitimde kabul gören eğitim anlayışı doğrultusunda yöntemleri öğretmesi ve yeni yöntemler geliştirmesi gerekir.

Âşık edebiyatı yaşamaya devam ettiği için toplumda bir karşılığı vardır. Elllerinde sazla şiirler söyleyen âşıkların varlığı bu toplumda yaşayan insanlar tarafından bilinir. Ortaöğretim kurumlarında öğretmenler uygulayacakları farklı ve modern yöntemlerle kültürümüzde önemli bir yere sahip bu geleneği tanıtop sevdirebilirler. Günümüzde okullarda düz anlatım tekniği ile Âşık edebiyatı anlatılmaktadır. Bu edebiyatın tür ve biçim özellikleri, lebdeğmez, muamma asma ve halk hikâyesi anlatma gibi vazgeçilmez unsurları bu teknikle öğrenciye aktarılmaktadır. Bu yöntem öğrencinin ilgisini ve dikkatini çekmediği için anlatılanlar ezber bilgiden öteye gidememektedir.

Bu konuda kültürel bir bilinç uyandırılmadığı için dersler de amacına ulaşmamaktadır.

Yapılandırmacı yaklaşım perspektifinden ders işlenmiş olsaydı farklı yöntemler kullanılabilirdi. Bu da çocuğun düşünmesini, sorgulamasını, sonuçlar çıkarmasını; kısacası bilinç düzeyinde zihinsel eylemler gerçekleştirmesini sağlar. Bu yaklaşım doğrultusunda kullanılacak yöntemleri ve bunların Âşık edebiyatında nasıl uygulanacağını görmenin faydalı olacağı kanaatindeyiz. Üniversitelerde de Âşık edebiyatı daha çok bilgi odaklı öğretilmekte, çoğu zaman somut unsurlardan, uygulamalardan yararlanılmamaktadır. Bu yüzden yeni yöntem ve uygulamalara yükseköğretim kurumlarında da ihtiyaç duyulmaktadır.

A. Ön Bilgileri Harekete Geçirme: Ortaöğretim kurumlarında beceriyi merkeze alan yapılandırmacı yaklaşıma göre öğrencilerin ele alınacak konuda önceden öğrendikleri büyük önem taşımaktadır. Çünkü yeni bilgiler önceki bilinenlerin üzerine bina edilir. Önceki bilinenler ile yeni öğrenilenler karşılaştırılır, harmanlanır; böylece zihinde yeni bilgi şemaları oluşturulur. Öğretmen dersin başlangıcında bazı soru veya etkinliklerle, Âşık edebiyatı ile ilgili öğrencilerin neler bildiklerini ortaya koymalıdır. Öğrencinin ön bilgilerinin harekete geçirmek için şu noktalar üzerinde durulabilir:

Akıllı tahta veya projeksiyondan bir *saz* resmi göstererek bunun ne olduğu sorulabilir. Daha sonra hangi ağaçtan yapıldığı, teknesi, sapı, telleri, perdesi ve adlandırılışı (çöğür, bağlama, bozuk, cura gibi) üzerinde durulabilir. (Âşık Dertli'nin “Şeytan bunun neresinde ?” nakaratlı şiirinde sazın bölümlerinden bahsedilmiştir. Bu şiirin burada zikredilmesi ilgiyi artıracaktır)

Türklerde *kahvehanelerin* işlevi sorulabilir. Alınan cevaplar neticesinde “eğlence odaklı” bir işlevi olduğu vurgulanır ve geçmişten günümüze nasıl değişerek geldiği ortaya konulur.

Elinde sazıyla şiirler söyleyen insanları görüp görmedikleri, gördülerse bu kişilere ne ad verildiği, icra esnasında neyden etkilendiği sorulabilir.

Öğrencilere hangi türküleri sevdikleri sorulabilir. Sevdikleri türküler içinde âşıklara ait olanlara dikkat çekilir; sonuçta âşık edebiyatının halk müziğine nasıl kaynaklık ettiği konuşulabilir.

Dudakların arasına iğne konularak şiir söylenip söylenemeyeceği, bunun nedenleri üzerinde durulabilir.

Cem Yılmaz’ı tanıyıp tanımadıkları, onun hikâye anlatması, icra ortamının dekoru sorulabilir.

Hiç düşünmeden, karalama yapmadan şiir söylenip söylenemeyeceği üzerinde durulabilir.

Yukarıda değindiğimiz bu altı soru öğrencilerde mevcut olan bilgileri ortaya çıkarma ve yeni öğrenmeyi kolaylaştırmada işlevsel bir niteliğe sahiptir.

B. Amaç Belirleme: Öğretim sürecinin başında üzerinde durulacak konu ve bu konunun amaçları belirtilmelidir. Öğrenci dersin başından sonuna kadar aktarılan bilgileri, yapılan etkinlikleri bu amaçla ilişkilendirmelidir. Bunun için dersin başında Âşık edebiyatı metinlerini niçin okuyup dinledikleri; bunların kendisine neler kazandıracığı konuşulmalıdır. “Bilgilenmek, kültürü ve toplumu tanımak, eğlenmek, merak duygusunu gidermek, başarmak ve tanınmış bir insan olmak” öğrencilerin ulaşmak istediği amaçlar olarak sıralanabilir.

“Tanınmış bir insan” olmayı amaçlayan bir öğrenci için âşıklar iyi bir örnektir: Çünkü âşık, sanatıyla hem yaşadığı dönemde tanınmış hem de ismi günümüze kadar gelerek ölümsüzleşmiştir. Demek ki Âşıklık geleneği insanı ölümsüz kılabilen bir niteliğe sahiptir. Bunun için sanatını en iyi şekilde icra etmesi ve toplumun beklentilerini karşılaması gerekir. Toplumuna sırt çeviren, onu küçümseyen insanların gelecekte yaşaması imkânsızdır.

C. Dikkat Çekme: Öğrencilerin derslere güdülenmesi ve dikkatlerinin bir noktada toplanabilmesi amacıyla ders başlangıcında çeşitli sorular sorulmalı ve etkinlikler tasarlanmalıdır. Bunun için aşağıdaki sorular sorulabilir:

Hızır kimdir, özellikleri nelerdir? Âşıklar da Hızır gibi ab-ı hayat suyunu içmişler midir? Adlarının unutulmamasından hareketle ikisini karşılaştırınız.

Âşık olup saz çalsaydınız hangi konuda, kim için şiir söylemeyi isterdiniz? Nedenleriyle açıklayınız.

Ölümünüzden yıllar sonra isminizin yaşamasını ister misiniz? Neyle hatırlanmak istersiniz?

Rüyalara inanır mısınız? Rüyaların gerçekliğine ve rüyada olağanüstü yetenekler kazanma durumu hakkında ne düşünüyorsunuz?

Âşıkların başından geçen olağanüstü hayat hikâyeleri var mıdır? Bu soruda âşığın başından geçtiği rivayet edilen olaylar ile bazı şiirlerinin söylenme bağlamı üzerinde durulmalıdır. Bu durum etkili bir dikkat çekme yöntemidir. Örneğin Ruhsatî'nin ayran için söylemiş olduğu şiir bağlamıyla verilebilir: Ruhsatî fakir bir insandır. Tarlada çalışırken susuzluktan yanar ve hanımından ayran ister. Hanımı da evde ayran olmadığını söyler. Anadolu'nun hemen her köşesinde kolayca ulaşılan ayrana dahi sahip olamayan âşık, yoksulluğun acısını yüreğinde hissederek şu şiiri söyler: “Yine gözümüze oldun tutiya/Eski bildiğimiz koca boz ayran/Gündüz gündüz hayaline yeldirdin/Girdin düşümüze gece boz ayran.” (Kaya, 1999: 275-276)

D. Soru Cevap: Bilginin dolaylı olarak aktarıldığı, sezdirme ve keşfetme gibi öğrencinin aktif çabasını gerektiren yapılandırmacı yaklaşımda sözlü iletişim ortamları hazırlanmalıdır. Bunlardan biri de soru cevap tekniğidir. Âşık edebiyatının temel özelliklerinin aktarımında sık sık bu yöntemden yararlanılmalıdır. Çünkü okullarda ders sürecinde çokça başvurulan bir yöntemdir. Fakat soruların Âşık edebiyatını ve temel niteliklerini kapsayıcı olması gerekir. Öğretmenin sorabileceği bazı sorular ve bunların

176

Âşık edebiyatının hangi yönünü aydınlayacağı şöyle örneklenebilir:

Âşıklar bilmeceleleri kullanırlar mı? (Muamma/askı asma)

Söz müzikle birlikte mi yoksa sadece söz olarak mı etkileyicidir? (Saz)

İnsan eleştirilmekten hoşlanır mı? (Taşlama)

Âşıkların söyledikleri şiirleri günümüze nasıl ulaşmıştır? (Cönk)

Bir şiirin hangi âşığa ait olduğunu nasıl anlarız, şiirlerin kimlikleri var mıdır? (Tapşırma)

İnsan gezerek sanatını icra edebilir mi? Bunu niçin yapma gereği duyar? (Diyar diyar gezme)

Şiirle hikâye veya olmuş bir olay anlatılabilir mi? (Destan)

Övülmek insanın niçin hoşuna gider? (Güzelleme)

Büyüğe ve hocaya saygı nasıl gösterilmeli? (Usta malı söyleme)

Eski insanlar nasıl vakit geçirirlerdi? (Eğlence)

Âşıklık karın doyurur mu? (Maişeti sağlama/geleneği yaşatma)

Haksızlığa uğradığımızda kimlerden yardım istersiniz? (Toplumun sesi olma)

Sanatçı rakip kabul eder mi? (Atışma/lebdeğmez)

E. Rol Oynama: Öğrencilerin kendilerini âşıkların yerine koyarak onların duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışmalarıdır. Bunun için âşıkların bilinen hayat hikâyeleri seçilir ve öğrencilere kendilerini onların yerine koyarak neler hissettikleri sorulur. Örneğin, öğrencilere yedi yaşında gözlerini kaybeden Âşık Veysel’in yerine kendilerini koymaları ve ne hissettikleri istenebilir.

F. Drama: Âşığın hayat hikâyesinin, rüya motifinin bir grup öğrenci tarafından doğaçlama olarak canlandırılması kurgulanabilir. Burada anlatımın görselleştirilmesi ve akılda kalıcı olması amaçlanır. Ayrıca şiirde ifade edilen bir olayın drama ettirilmesi de istenebilir. Örneğin, Karacaoğlan’ın “İlk akşamdan vardım kavil yerine” mısraıyla başlayan “âşık-sevgili” randevulaşmasını anlatan koşması baştan sona drama ettirilebilir. Böylece öğrencide âşık edebiyatının yaşanılan hayatın ta kendisi olduğu algısı oluşur.

G. Canlı Gösterim: Öğretim ortamı veya sınıfa âşık/lar getirilerek âşık edebiyatı uygulamalı olarak işlenebilir. Burada önce âşığın saz çalmaya başlaması, âşıklığa giriş hikâyesi ve mahlas alması üzerinde durulmalıdır. Daha sonra varsa usta malı şiirler söylemesi, farklı tür ve biçimlerden örnekler vermesi, muamma asması/yazması, lebdeğmez örneği sergilemesi, atışma örnekleri sunması istenmelidir. Ortaöğretimde bu yönetime hiç başvurulmamaktadır. Bu yöntem sadece üniversitelerde Âşık edebiyatı derslerinde uygulanır.

Âşık edebiyatının çeşitli özellikleri geniş kitlelere mal edilmek istenirse o zaman dört beş âşığın katılımı ile salon programları icra edilmelidir. Halka da açık olan bu programlar öğrencilerin büyük çoğunluğunun geleneği öğrenmesine katkı sağlamaktadır. Örneğin, bu bağlamda Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nde en sonuncusu 2013 yılında olmak üzere on defa “Geleneksel Âşıklar Şöleni” yapılmıştır. Âşık edebiyatının özellikleri bu şöenlerde uygulamalı olarak gösterilmiştir. Aynı zamanda toplumun kendi kültürünü tanımasına aracılık edilmiştir.

H. Zihin Haritası: Zihin haritası, bilgilerin renk, şekil ve görseller yardımıyla dikkat çekici biçimde hazırlanmasını gerektirir. Bilginin hatırlanmasını ve kalıcılığını sağlar. Âşık edebiyatında biçim ve türlerin öğretiminde veya yüzyıllara göre âşıkların tanıtımında bu yönetime başvurulabilir. Her yüzyıl farklı bir renk ve şekille gösterilip

bunların içerisinde âşıkların temsili veya gerçek resimleri konulabilir. Ayrıca her âşığın en tanınmış şiirinden bir bölüm resmin altına eklenebilir.

VI. Materyal Eksikliği

Derslerde konunun daha iyi kavratılması, dikkatin canlı tutulması, konuya ilginin artması, somutlaştırarak öğretim kalitesinin artırılması bağlamında ders materyallerine ihtiyaç duyulmaktadır. Ders kitabını tek materyal olarak gören bir anlayışla âşık edebiyatının öğretilmeyeceği aşikârdır. Bunun için hem öğretmenin hem de öğrencilerin hazırlayacakları materyaller kullanılmalıdır. Bu materyallerin kullanımı öğrenci merkezli bir eğitim anlayışını da beraberinde getirecektir. Teknolojik araçlar dediğimiz bilgisayarlar, projeksiyonlar, akıllı tahtalar, akıllı telefonlar ve tabletler öğretim materyali olarak kullanılabilir. Ortaöğretim kurumlarında sınıfların büyük çoğunluğu teknolojik araçlara sahiptir. Fakat bunların işlevsel olarak veya hiç kullanılmadığı görülür. Burada öğretmenlerin öğreteceği konu ile teknoloji arasında bir bağ kurması gerekmektedir.

178

Âşık edebiyatı öğretiminde yukarıda sayılan teknolojik araçların kullanımı zaruridir. Çünkü bunlar soyut konuların somutlaştırılmasında ve kalıcılıkta önemli bir yere sahiptir. Edebiyat öğretimi ile ilgili eserlerde teknolojinin kullanımı “bilgisayar destekli eğitim” olarak adlandırılır (Çetin, 2010:209). Öğretmenin teknolojiyi kullanmasının yanı sıra bu teknolojik araçlara uygun materyal hazırlamayı da bilmesi gerekir. Âşık edebiyatına ait teorik bir konu veya şairin hayatının ilgi çekici fotoğraflarla hazırlanmış “sunu”su öğrenmeyi son derece kolaylaştırabilir. Örneğin Dadaloğlu’nu anlatan bir sunu öğrenimi kolaylaştırabilir.

Sınıfa âşık getirme imkânı olmayan bir öğretmen, Âşık edebiyatına ait özellikleri (lebdeğmez, muamma, atışma, hikâye anlatma vb.) çeşitli video sitelerinden âşıkların kayıtlarını göstererek somut bir şekilde anlatabilir. Bunun için akıllı tahtayı veya projeksiyon cihazlarını kullanması gerekir.

Yine tanınmış âşıkların hayat hikâyelerinin anlatıldığı belgeseller de öğretimde önemli bir materyal olarak kullanılabilir. TRT, Türk Dünyasından İzler adlı programda “Karacaoğlan” ve “Koroğlu”nun belgeselini hazırlamıştır. Yaptığımız araştırmalarda Âşık Veysel, Mahzunî Şerif, Neşat Ertaş gibi bazı âşıkların belgesellerinin hazırlandığını tespit ettik. Öğretmen âşıkların hayatı ile ilgili hazır malzemeyi kullanmaktan geri durmamalıdır. Ayrıca öğrencilerine amatörce de olsa bir âşığın kısa

hayat hikâyesini belgesel olarak hazırlama ödevi vermeli ve hazırlanan malzeme sınıf ortamında sunulmalıdır. Bu, öğrenciyi araştırma ve bilgi edinmeye sevk eden iyi bir yöntemdir.

Öğretmenin âşığı sınıfa getirme imkânı yok ve canlı olarak gösterim hedefleniyorsa; telekonferans yoluyla âşığın sanatına dair bilgileri vermesi ve uygulamalar yapması istenir. Günümüz dünyasında uzaktan eğitim programlarının vazgeçilmez bir unsuru olan telekonferanslar, eğitim ve öğretime katkı sağlama ve maliyetleri düşürme bağlamında sıklıkla kullanılır.

Okul programlarında tanınmış âşıkların doğup büyüdüğü, şiirler söylediği coğrafyalara geziler düzenlenebilir. Sivas’ta Ruhsatî ve Âşık Veysel’i, Erzurum’da Sümmanî’yi, Maraş’ta Mahzunî Şerif’i ve Toroslarda Karacaoğlan’ı ve Dadaloğlu’nu anlamak ve duygularını hissedebilmek daha kolaydır. Çünkü coğrafya, âşık için hem bir ilham kaynağıdır hem de sanatı için gerekli malzemeleri barındırır.

Âşıkların heykelleri veya temsili resimlerinin gösterimi öğrenci açısından motive edici olabilir. Çünkü ölümünden sonra bir insanın heykelinin yapılıp adının yaşatılması Âşık edebiyatının önemli olduğu konusunda öğrencide bir farkındalık oluşturabilir. Bu bağlamda Âşık Şenlik, Murat Çobanoğlu ve Şeref Taşlıova’nın Kars’ta bulunan heykelleri, Âşık Veysel’in, Dadaloğlu’nun heykelleri gösterilebilir.

Bu materyaller hem ortaöğretim kurumlarında hem de yükseköğretim kurumlarında etkili bir öğretim gerçekleştirmek amacıyla kullanılmalıdır. Tespit ettiğimiz eksikliklerden hareketle Âşık edebiyatı öğretimi ile ilgili önerilerimizi şöyle sıralamak mümkündür:

Sonuç ve Öneriler

Eğitim kurumlarının millî değerlerine sahip çıkan insan modeli oluşturması ve bunu yeni yetişmekte olan nesillere sunması gerekmektedir. Eğitim bunu başaramadığı takdirde bireyler ya kendi modellerini oluşturacak ya da yabancı modelleri benimseyecektir. Bu bağlamda âşıklar, ideal bir model olarak sunulmalı ve onların sanatları müzelik malzemeler olarak değil yaşamın bir parçası olarak sunulmalıdır. Bunun için Âşık edebiyatı hammadde olarak bırakılmamalı, işlenmeli, güncellenmeli ve toplum yaşamında yer alacak hale getirilmelidir. Bu şekilde kültür endüstrisinin malı haline getirilip tüketici olan öğrencilere ve diğer bireylere sunulmalıdır.

Büyük bir değişim ve dönüşüm sürecini yaşayan ve yaşamakta olan Âşık edebiyatının öğretiminde de yeni yaklaşımlara ve teknolojik gelişmelere uygun değişiklikler yapmak gerekir. Bu bağlamda ortaöğretim kurumlarında öğretim programları güncellenmeli, yeni ders materyalleri hazırlanmalı ve uygulamalı öğretime ağırlık verilmelidir. Yükseköğretim kurumlarında ise teorik öğretim yanında canlı gösterimlere, teknoloji imkânların zengin kullanımına dikkat edilmelidir. Bu değişim ve dönüşümün sağlıklı bir biçimde gerçekleşmesi için diğer önerilerimiz şunlardır:

1. Öğretmen adaylarına verilecek eğitimde özel öğretim yöntemleri gibi derslerin ders saati sayıları arttırılmalı, bu dersler dört yıla yayılıp her öğrencinin uygulama yapmasına imkân tanınmalıdır.
2. Bilinç uyandırmak amacıyla öğretmenler de âşıklar şölenine davet edilmeli ve katılımları teşvik edilmelidir. Samsun'da on defa yapılmasına rağmen katılan öğretmen sayısı parmakla sayılacak kadar azdı.
3. Uygulayıcının farkındalığını artırmak amacıyla MEB tarafından içinde yaşadığı toplumu tanımaya yönelik hizmet içi faaliyetler düzenlenmelidir.
4. Âşık edebiyatına ait metinler sadece okuma yoluyla değil, müzikle birlikte dinleme yoluyla da verilmelidir.
5. Ders esnasında örnek şiir okunduktan sonra şiirin içeriği üzerinde durulmalı ve burada Türk kültür hayatına dair tespitlerde bulunulmalıdır. Kültüre ait bu tespitlerin tarihi süreçte geçmişe dönük izleri sürülmeli, aynı zamanda konu güncelleştirilerek günümüzde bu kültür unsurunun varlığı ve durumu konuşulmalıdır.
6. Âşık edebiyatı derslerinde biçim unsurlarına değinilmekle birlikte üzerinde çok fazla durulmamalıdır. Örneğin bir redif ve kafiye çalışması yapılmamalıdır. Çünkü bu edebiyatta kafiye kulağa emanet edildiği için benzer seslerden kafiye oluşturulmuştur. Bu da kafiye çalışmalarını zorlaştırmaktadır.
7. Öğrenci merkezli ve beceri kazandırma odaklı eğitim anlayışı nedeniyle öğrencilere âşıklarla ilgili belgeseller hazırlatılmalı, onlarla görüşmeler yapmaları sağlanmalıdır.
8. Dikkat çekmek amacıyla âşıkların ilginç hayat hikâyeleri anlatılmalı, bazı şiirlerin söylenme bağlamı aktarılmalıdır.
9. Profesyonel belgeseller ve sunumlar derslerde yardımcı malzeme olarak kullanılmalıdır.

10. Âşıkların sınıf ortamına getirilmesi ve uygulamalı ders yapılması sağlanmalıdır. Mümkün değilse videolar ve telekonferanslardan yararlanılmalıdır.
11. Öğretmenler modern tekniklerden yararlanmalı ve bunları derslerde kullanmalıdır. Eğitim yaklaşımlarının değiştiği durumlarda kendisini yeni yaklaşıma göre yetiştirmelidir.
12. Ders kitabı haricinde âşıkların sevilen ve geleneği temsil kabiliyeti yüksek şiirleri seçilmelidir. Divan edebiyatı formunda yazdıkları şiirler örnek olarak alınmamalıdır.
13. Metinlerin seçiminde toplumun kültürel özelliklerinin yanında öğrencilerin yaş seviyelerine uygun olarak psikolojik özellikleri de göz önünde bulundurulmalıdır.
14. Âşık edebiyatının günümüzdeki yaklaşımını öğrenmeleri bağlamında yaşayan âşıkların şiirlerinde de ders kitaplarında yer verilmelidir. 9 ve 10. sınıf ders kitaplarında yirminci yüzyıla ait hiçbir âşığın şiirine yer verilmemiştir. Bu durum öğrencide Âşık edebiyatının günümüzde yaşamadığına dair bir algı oluşturabilir.
15. Metinlerin hem yazıldığı dönemin zihniyeti hem de günümüz bakış açısından anlamlandırılması sağlanmalıdır.
16. Âşık edebiyatının öğretim programındaki ağırlığı artırılmalıdır.
17. Âşık edebiyatının öğretiminde tek bir yönteme bağlı kalınmamalı, öğrenimi kolaylaştıracak birden fazla yöntem seçilmelidir.
18. Resmi kurumlar ve sivil toplum kuruluşları âşıkları her yönden desteklemelidir. Ekonomik olarak desteklenen âşıklar geçim kaygısı yaşamazlar ve sanatlarını daha iyi icra ederler.
19. Âşıkların oluşturduğu dernekler, kendilerine ekonomik destek sağlanmak şartıyla, bu geleneği halka mal edecek icraatlar geliştirmeli ve uygulamalıdır.
20. Âşıklar dar ve kapalı mekânlardan açık mekânlara çıkmalı; geleneğin en eski temsilcileri nasıl düğünlerde, eğlencelerde, çeşme başlarında sanatlarını icra ettilerse, günümüz âşıkları da köyleri gezmeli, kalabalık sokaklarda gitar çalarak para kazanan ve alkış toplayanlar gibi sanatını icra etmelidir. Bunu bir utanç kaynağı olarak görmemeli, aksine dışarıda gezen insanların kulağında hoş bir saz sesi bırakmalıdır.
21. Öğrenci merkezli eğitim gerçekleştirebilmek amacıyla ortaöğretim öğrencilerine de seviyelerine uygun olarak materyal tasarımı dersi verilmelidir.
22. Model oluşturma bağlamında âşıklar film kahramanı olarak sinemaya aktarılmalıdır.
23. Elektronik ortamı kullanan gençlerin, elektronik kültür ortamını da kullanmaları sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akşit Göktürk, Dil-Edebiyat Öğretimine Yeni Yaklaşımlar”, Ortaöğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi ve Sorunları, Türk Eğitim Derneği IV. Öğretim Toplantısı (10-11 Nisan 1986), 1986, ss.1-16.
- Bekir Şişman, “Günümüz Âşıklarında Rüya ve Bâde Motifi”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2002, S. 41, s. 316-323.
- Cemil Geçmen, Yeliz Bursalıoğlu *Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı*, Fırat Yayıncılık: Ankara, 2015.
- Doğan Kaya, *Âşık Ruhsatı*, Doğan Ofset Gazetecilik ve Matbaacılık: Sivas, 1999.
- Firdevs Güneş, *Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma*, Nobel Yayın Dağıtım: Ankara, 2007.
- İsmet Çetin, *Dil ve Edebiyat Öğretim Yöntemleri*, Nobel Yayın Dağıtım: Ankara, 2010
- MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, *Ortaöğretim Türk Edebiyatı Dersi (9, 10,11 ve12. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara, 2011
- MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi (9, 10, 11 ve12. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara, 2015.
- 182 MEB Temel Kanunu, (erişim adresi: http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html) (erişim tarihi: 06.10.2015)
- MEB, *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, Devlet Kitapları: Ankara, 2015.
- MEB, *Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, Devlet Kitapları: Ankara, 2015.
- MEB, (2015), *Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, Devlet Kitapları, Ankara.
- Umay Günay, *Türk Kültürüne Eleştiri*, Akçağ Yayınları: Ankara, 2009.